

MONDÁK ÉS ELBESZÉLÉSEK A VAJDAVÁR BARLANGJÁRÓL

Összefoglalás

A mai térképeken a Vajdavár egy 530 méteres, kettős csúcsú hegy az észak-magyarországi Vajdavár-vidéken (más elnevezés szerint: Ózd-Pétervásárai-dombság), Szentdomonkos község határában. Nevét a rajta levő földvár maradványairól kapta. A várról hiteles történelmi és ásatási feljegyzések nincsenek, de számos monda és elbeszélés ismert róluk. Ezek többsége tárgyalja a várhoz tartozó üregrendszert is. Az itt történt események bemutatása közben magáról az üregrendszerrel is említést tesznek. A dolgozat többek közt e mondákból és elbeszélésekből idézi a Vajdavár barlangjára vonatkozó részeket. Az 1772-től 1919-ig terjedő időből származó néhány elbeszélés konkrétan tűnő visszaemlékezéseket tartalmaz a barlangról. Mindezekből az üregrendszerre vonatkozó pontos adatok ugyan nem derülnek ki, de a különböző források által említettek összevetésre adnak alkalmat. Ezek szintéziséből arra lehet következtetni, hogy nagy valószínűséggel létezik a barlangkutatók által eddig még nem azonosított Vajdavár barlangja.

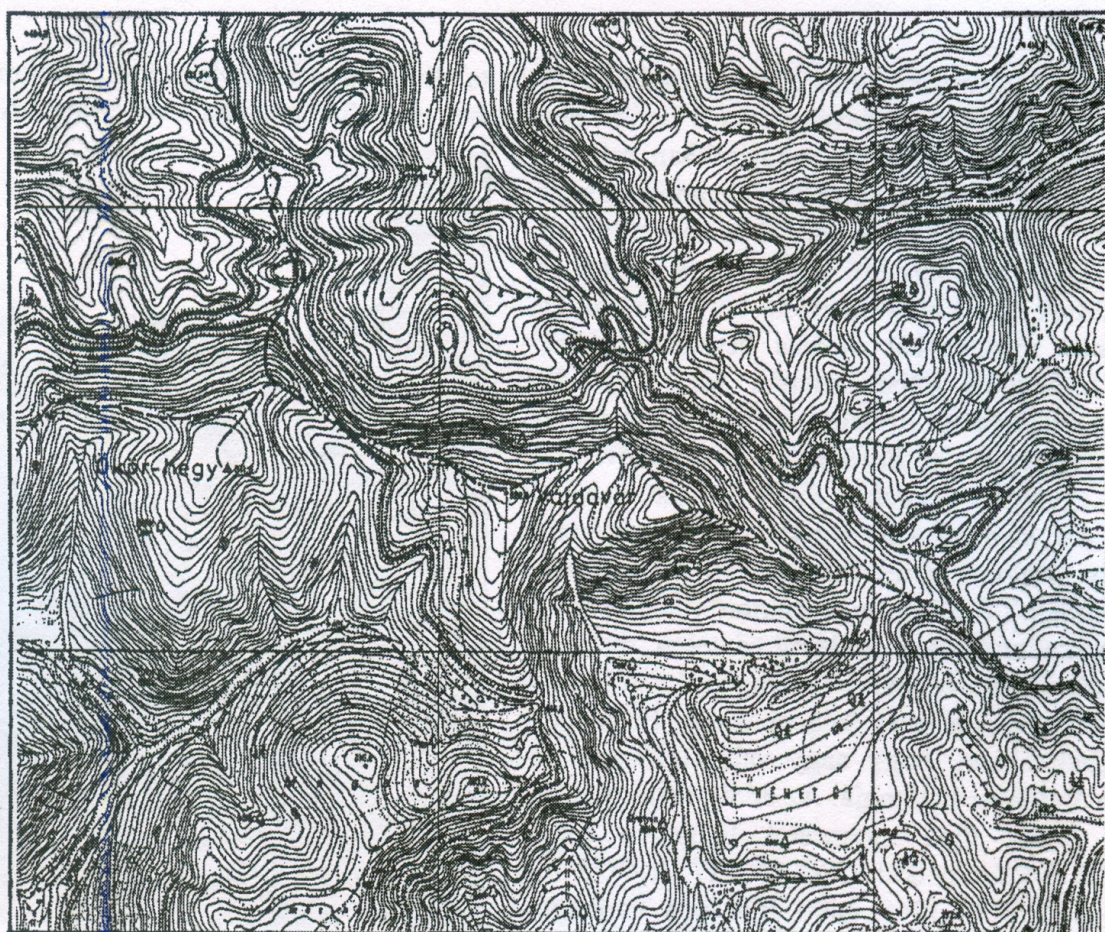
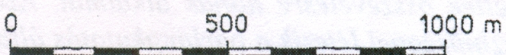
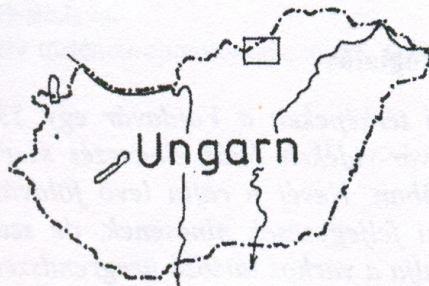
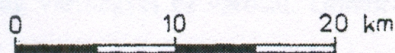
Észak-Magyarországon, a Mátra északi előterében található egy viszonylag kicsi (570 km²-es) homokkőhegység, a Vajdavár-vidék. E vidék a nevét a hegység központjában levő vármaradványról kapta. E vármaradványt napjainkban már alig lehet felismerni, pedig korábban központi szerepet játszott. Ezen a vidéken mi 12 természetes barlangot és 9 barlangszerű mesterséges üreget regisztráltunk. A Vajdavár-vidék barlangjairól készült egy nyolcvanhat oldalas beszámoló (ESZTERHÁS 2003). Ebben csupán két sorban lett említve bizonytalan irodalmi utalások után a Vajdavár barlangja: "A Barlang-hát homokkövébe is véstek egykoron üregeket, de hogy mikor, kik és miért, azt nem sikerült megtudnunk. A helyszíni bejárás során üregnek már semmi nyomát nem tapasztaltuk." Később, a beszámoló megírását követően akadtunk olyan irodalmi adatokra, melyek a Vajdavárról, illetve annak barlangjáról szóló mondákat és elbeszéléseket dolgoznak fel. Ezek megerősítenek abban, hogy nagy valószínűséggel létezik a Vajdavár barlangja. Az eddig megismert leírások közül több egymástól független forrás (BEBEK évszám nélkül, CSIKÁNY 1772, DOBOSY 1997, KORMOS 1945 után) írja le a barlangot, valamint több munka idéz még ezekből.

1. ábra. Útban a Vajdavár felé, háttérben a várhegy

Abb. 1. Der Weg nach Woiwodeburg, im Hintergrund der Burgberg

Mielőtt rátérnék a barlangra, rövid ismertetést magáról a Vajda-várról is szükségesnek tartok (1. ábra). A Vajdavár a térképeken mint egy kettős csúcsú hegy jelenik meg (a Nyugati-csúcs 529,6 m,

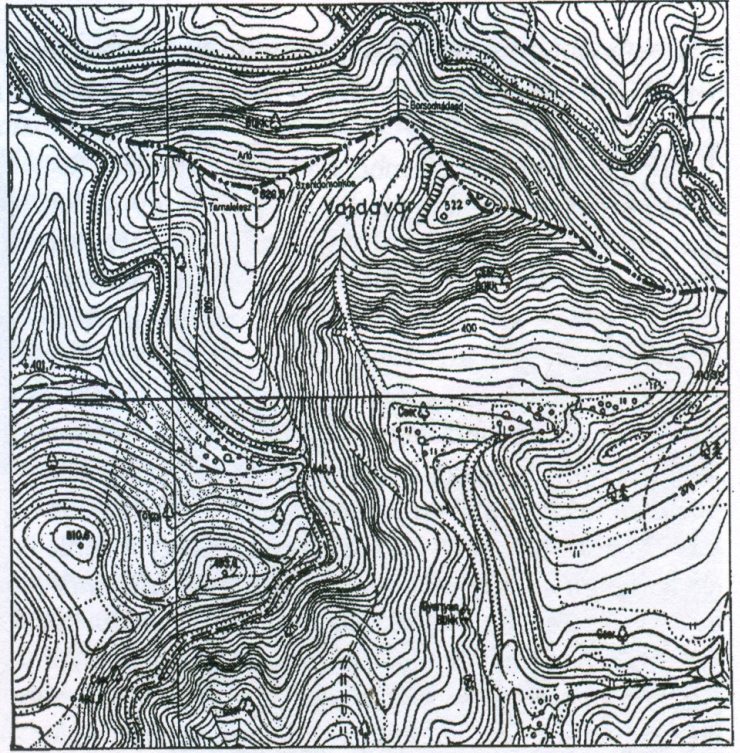

2. ábra. Vajdavár elhelyezkedése

Abb. 2. Geografische Lage der Woiwodeburg (Vajdavár)

a Keleti-csúcs 522 m magas). Tőle 700 m-rel nyugatra, vele egy nyereg-gel összekötve, van a táj legmagasabb, 542,4 m-es hegye, az Ökör-hegy, a tőle északabbra levő, kb. 400 m tengerszint feletti magasságú, lejtős hátat "Barlang" névvel jelölik a térképek (*CARTOGRAPHIA* 1993, 2002 – 2. és 3. ábra). Pesthy Frigyes helynévtárába a Vajdavárról szóló adatokat Némethy Ferenc Nádasd (Borsodnádásd) jegyzője szolgáltatta: "Vajdavára magas hegy mellynek a' tetejébe egy koron Vár volt építve, egy koron vajdák bírták és lakták, jelenleg csak némi nyomai a' sánczoknak, nevezetes onnét is, hogy négy határ szögellik össze ezen hegybe..." (NÉMETHY 1864). Az egykori várról hiteles okirat nem ismert. Nováki Gyula vártörténész bronzkori eredetű földvárnak ítéli, mely később kiemelkedő szerephez jutott a tőle 5–10 km-re levő földvárak (Köbölvár, Nagy-kő vára, Heregvár, Veresvár stb.) csoportjában (NOVÁKI-SÁNDORFI 1992). Hivatalos ásatása nem volt, ennek ellenére ásatási nyomok látszanak a várrom területén. Erről BOZÓ László (1996) és DOBOSY László (1997) is beszámol. A Keleti-csúcs kúpjának nyugati részén, az erdőben alig észlelhetően egy kettős sáncrendszer található. A felső sánc kb. 85 m hosszú és 0,5–1,0 m magas, az alsó sánc ennél rövidebb és alacsonyabb (4. ábra). A sáncok külső oldalán az árkok csak imitt-amott vehetők ki. A Vajdavár hegyének két csúcsa közti nyeregben egy 115 m hosszú és 65 m széles bemélyedés van. Erről azt tartják néhányan, hogy ez is a várárok már részben feltöltött maradványa (KATONA 2006). A vár urairól, lakóiról csak mondák számolnak be. CSÉPÁNY Árpád (1960) szerint IV. Béla 1241-ben, a muhi csatavesztés után négy napig tartózkodott itt, mint Csicsó vajda vendége. Megható monda szól az utolsó vajda világszép lányának temetéséről (BOZÓ 1996). A vár életéről az utolsó, dátumhoz köthető feljegyzés az Arlói Historia Domus-ban található, miszerint Csikány Miklós arlói plébános meghívást kapott a várba, a vajda emberei bekötött szemmel felkísérték oda, majd a vajda kincseket adományozott neki a templom építésének befejezéséhez (CSIKÁNY 1772).

A Vajdavárról szóló említések többsége nemcsak a várról szól, hanem annak barlangját is több-kevesebb részletességgel leírja. A megemlékezők a barlangot közel olyan fontosságúnak tartják, mint magát a várat. KORMOS Pál (1945 után) ebből arra a következtetésre jutott, hogy "Vajdavár a domaházi Veresvárral együtt inkább rablótanya volt, ahol a külszínen semmi nincs, bent a hegyben pedig kiépített erősségük van." Ezt alátámasztani látszik BEBEK kapitány levele (évszám nélkül) is, melyben olvashatjuk: "az hegyik közt reánk lesből lecsapó hegyi pozdámok elrabolának. Minköt erejük ereivel magokval vivének az aggostyános utyon rabságba." A fogság-

3. ábra. A Vajdavár - Az alig ismert sánc- és árokmaradványok a kettős csúcsú hegy keleti kúpján vannak

Abb. 3. Woiwodenburg (Vajdavár) – Ein kaum gekanntes Erdwall- und Grabensystem auf der Ostspitze des zweigipfeligen Berges

(évszám nélkül) is, melyben olvashatjuk: "az hegyik közt reánk lesből lecsapó hegyi pozdámok elrabolának. Minköt erejük ereivel magokkal vivének az aggostyános utyon rabságba." A fogság-

ból négy megmaradt emberével egy beomlott folyosó kibontása során szökött meg, amit így írt le: "az foliosból kibuvánk egy nagy keő barlangba, mi kint lészen az hegy alszélyiben... Az közveli uty végin magos szilya fal, annak középfokon való alszélyin lévő szuszokban valék rejtvélyes bejárattya."

Hogy a hegynek vagy a várnak melyik részén lehet a barlang, azt a mondák és elbeszélések meglehetősen homályban hagyják. CSIKÁNY Miklós (1772) arlói plébános leírása arra utal, hogy a várat és barlangját kelet felől közelítették meg: "Bár már este volt, de egy óráig sem vágattunk, mikor a nádast elhagytuk és befordultunk egy völgybe. Itt kísérom engedelmet kért, hogy beköthesse a szememet... Kisvártatva egy nagy barlangban voltunk kocsistól együtt." E leírás azt valószínűsíti, hogy Arlóból Járdánházán keresztül jutottak Borsodnádásra, majd jobbra fordulva vagy a Remetevölgyön vagy az Ó-Bükki-völgyön át jutottak a Vajdavár barlangjához, de hogy a vár melyik oldalán nyílt a barlang, az eme írásból nem derül ki. BEBEK kapitány fentebb idézett levele viszont azt sejteti, hogy a barlang a várhegy déli oldalán nyílt, hisz "magos szilya fal" (magas sziklafal) csak a hegy déli oldalán van. Az északi oldal ugyan meglehetősen meredek, de e részen sziklakibúvás nincs. DOBOSY László (1981) által leírt mondák egyike is a barlang déli oldalán való voltát erősíti meg: "Mondják, a várban van egy nagy pince. Az ajtaja a pétervásári templom ajtajával szembe néz, de nehéz megtalálni." Ez a leírás csak megközelítőleg lehet helyes, mert bár Vajdavárról lehet látni Pétervásárát, de egyik templomának kapuja sem látszik szemből, hisz a Vajdavártól Pétervására nem egészen dél felé, hanem 210°-ra van, az 1812–17 között épített gótikus nagytemplom kapuja kelet felé néz, a másik templomé pedig délre. KORMOS Pál (1945 után) is azt írta, hogy a barlang egy vízmosásos területen van – ilyen pedig csak a hegy déli részén, a két csúcsot összekötő nyereg alatt található (5. ábra). A "Barlang" elnevezésű hegyhát a Vajdavártól északra van. Lehet, hogy e részen volt, vagy e részen is volt üreg, ezért nevezték az egész hátat Barlangnak.

A Vajdavár barlangjának kinézetéről is tesznek említést a mondák és elbeszélések. Nem sikerült ugyan olvasnom CSÉPÉNYI Árpád (1960) kéziratos dolgozatát "Arló-Járdánháza népének élete és szokásai"-ról, de e munkára hivatkozva DOBOSY (1997) leírja, hogy "Ugyancsak Csépanyi ismerteti a vár alatti barlangrendszert." BEBEK kapitány levelében (évszám nélkül) arról számol be, hogy hogyan szökött meg a Vajdavárból és ennek kapcsán említi a barlang folyosóit és bejáratát: "az foliosból kibuvánk egy nagy keő barlangba, mi kint lészen az

4. ábra. A Vajdavár sáncai mintegy 80 m hosszban követhetők

Abb. 4. Schanzen der Woiwodeburg sind etwa 80 m lang zu verfolgen

hegy alszélyiben... Az közveli uty végén magos szilya fal, annak középfokon való alszélyin lévő szuszokban valék rejtélyes bejárattya." A Historia Domus-ban (CSIKÁNY 1772, NAGY 1999) a következőket olvashatjuk: "Jobbról és balról nagy üregek, melyekben lovak, marhák, juhok voltak. A barlang szurokfáklyákkal volt kivilágítva. A kocsiról lekelék, s vendéglátóm végig vezetett a nagy barlangon, míg egy kisebb barlangba érénk, amely a nagyból nyilott. Ebben mintegy 40 ember mulatozott. Ők is közjük ültek a faragott asztal mellé. Az asztalon egészbe sült juh és egyéb állatok voltak. Nagy kő-korsókban hozták a bort és abból kisebb korsókba öntve ittak, sokan arany, ezüst templomi kehelyből ivának. A mennyezetet sok szálfagerenda tartotta."

Az első és második világháború idején a környék férfilakosságának egy része, hogy elkerülje a katonai behívást, a lakott helyektől távoli hegyekbe, erdőkbe húzódott. Ott alkalmas helyeken a homokkőbe bűvöhelyeket faragott, illetve a korábban is meglévő üregeket alkalmassá tette a huzamosabb ott-tartózkodásra. Ilyen bűvöhely volt a Gyepes-völgyből északra nyíló Kis-barlang és Nagy-barlang nevű mellékvölgyben (HEGEDŰS 2001). A Vajdavár hegye és a Vermes-magosa között néhány beomlott bűvöhelyből visszamaradt gödör található, melyeket katonaszökevények készítettek (KATONA 2006), de alighanem rátaláltak a Vajdavár barlangjára is. Ez utóbbit erősíti meg KORMOS Pál (1945 után), miszerint: "Apánkat az első világháborúban behívták katonának, így az állatokkal mink voltunk az öcsémmel. 1915-ben hatalmas felhőszakadás volt napközben, minket pedig a Vajdavárnál ért a vihar. A vihar után elindultunk összetereelni az állatokat. Akkor vettük észre, hogy a vízmosásnál leszakadt a hegyből egy jókora darab. Lemásztunk a vízmosásba és az egyik nagy kő mögött egy hatalmas üreget találtunk. Az üregbe köveket dobáltunk, de csak kongást hallottunk. A nyilást akkor kövekkal betakartuk, amivel évekig nem is foglalkoztunk, mert apánk megtiltotta, hogy oda menjünk. Egy párszor meg is vert érte. A Tanácsköztársaság idejében apánk beállt a Vörös Hadseregbe katonának. A köztársaság megbukása után hazajött és otthon bujkált, de nem érezte magát biztonságban és ketten kimentünk a nyiláshoz. Kibontottuk a köveket és egy 2 m magas, 1 m széles, kövekkal kirakott alagútban találtuk magunkat. A alagút falán ott voltak a kormos fáklyatartó vasak is. Nem tudtunk csak kb. 20 métert menni, mert ott az alagút be volt szakadva. Napokig hordtuk a köveket ki, míg tovább tudtunk menni."

DOBOSY László (1997) beszámol arról, hogy Kisbenedek József, kinek lakóhelyét nem említi, homályosan emlékszik még nagyapja, Kisbenedek Ferenc elbeszélésére, miszerint: "megtalálták a vasajtót, de nem tudták kibontani. Aztán még egyszer kiment a várhoz, megkereste a bejáratot és annak négy sarkára egy-egy fát ültetett. Fiának is megmondta a fa fajtájának nevét. Az unoka, Kisbenedek József ezt már nem tudja." KATONA Csaba (2006) szerint a vártetőn található gödrök a katonaszökevények által készített pincék és bunkerek maradványai. A te-

5. ábra: Kilátás a Vajdavárról dél felé, .
Szöke-völgy irányába

Abb. 5. Ausblick von der Woiwodenburg nach
Süden, Richtung Szöke-Tal

repbejárások tapasztalatai, a leírt mondák és elbeszélések tanúsága szerint azt összegezhetjük, hogy Vajdavár ténylegesen létezett, bár erről okirat nem ismert. Bizonyítják ezt a hegytetőn lévő sánc- és árokmaradványok, az illetéktelen ásatások során előkerült leletek, a számos monda és egyáltalán a hely elnevezése. A vár barlangjának, pontosabban mesterséges üregének (üregrend-szerének) létezése is nagyon valószínű. Ezzel kapcsolatban hiteles forrásunk ugyan nincs, de magam 15, az üregről szóló írást ismerek (nyilván több is van) és ezek közül 4 (esetleg 5) egymástól teljesen független. A Vajdavár barlangjáról szóló, egymástól független mondák és elbeszélések azt sugallják, hogy az üreg (legalább egyik) bejárata a várhegy tetőrégiójában, a déli oldal vízmosásos sziklakibvásánál van – bár az sem elhanyagolható, hogy a Vajdavár hegytől 700 méterrel északra van a "Barlang"-nak nevezett hát. A teljes bizonyosságot pedig nyilván egy jövőbeli feltárás fogja szolgáltatni.

6. ábra. A Vajdavár ábrázolása 1858-ból
Az Osztrák-magyar Monarchia
Hadmérnöki Földrajzi Hdttest által felvett
44/XXXVII térképlap részlete
Abb. 6. Darstellung der Woiwodeburg im
Jahre 1858
Teil des durch das Militär

SAGEN UND ERZÄHLUNGEN VON DER HÖHLE DER WOIWODEBURG (NORDUNGARN)

In Nordungarn, in nördlichem Vorfeld des Mátra-Gebirges befindet sich ein kleines (570 km²) Sandsteingebirge, das Vajdavár-vidék (Woiwodeburg-Gebiet). Das Gebiet bekommt ihren Name von einer Burgruine, die in der Mitte des Gebirges liegt. Die Ruine ist heutzutage schwer zu erkennen, aber früher spielte eine zentrale Rolle. In diesem Gebiet haben wir 12 natürliche Höhlen und 9 höhlenartige künstliche Hohlräume registriert. Die Höhlen des Vajdavár-Gebietes wurden in einem achtzigseitigen Bericht beschrieben (ESZTERHÁS 2003). In diesem erwähnt die Höhle der Woiwodeburg nur zwei Zeilen nach ungewissen literarischen Angaben: "Ehemals auch im Sandstein des Barlang- (Höhle-) Bergrückens meisselte man Räume, aber gelangte uns nicht zu vernehmen, dass wann, von wem und warum sie gemacht worden. Am Terrain haben wir

keine Spuren der Räume erfahren." Später, nach dem Erscheinen des Berichtes haben wir literarische Angaben gefunden, die sich mit der Sagen und Erzählungen der Woiwodeburg und ihrer Höhle befassen. Diese Schriften bestätigen die Vermutung, dass die Höhle der Woiwodeburg hoch wahrscheinlich existiert. Die Höhle wurde in mehreren, einander unabhängigen Schriften (BEBEK ohne Jahreszahl, CSIKÁNY 1772, DOBOSY 1997, KORMOS nach 1945) beschrieben und andere Arbeiten zitieren nur aus den obigen Beschreibungen.

Bevor diskutiere ich über die Höhle, eine kurze Besprechung halte ich auch über die Woiwodeburg notwendig (Abb. 1.). Die Woiwodeburg kommt an der Landkarte als ein zweigipfelter Berg herfor (Der Westgipfel ist 529,6 m hoher, der Ostgipfel ist 522 m hoher.) 700 m westwärts hinter einem Sattel erhöht sich der höchste Berg des Geländes, der 541,5 m hoher Ökör- (Ochsen-) Berg. Nordwärts gibt eine Halde, die die Karte als "Barlang (Höhle)" nennt (CARTOGRAPHIA 1993, 2002 – Abb. 2. und 3.) Frigyes Pesthy-s Ortsnamensammlung hat Informationen von der Woiwodeburg Ferenc Némethy Notar des Dorfes Borsodnádásd gegeben. *"Woiwodeburg ist ein hoher Berg, an seinem Gipfel wurde ehemals ein Burg gebaut, diese wurde in früheren Zeiten bei die Woiwoden besessen und bewohnt, heutzutage sind nur eine wenige Spuren der alten Schanzen sichtbar. Die Besonderheit der Woiwodeburg ist, dass vier Dorfgrenzen treffen sich an Bergspitze ..."* (NÉMETHY 1864). Authentisches Dokument von der Burg ist nicht bekannt. Gyula Nováki Burghistoriker erachtet die Ruinen als eine Erdbefestigung aus der Bronzezeit, die später unter den nachbarlichen Erdbefestigungen (Köbölvár, Nagy-kő vára, Heregvár, Veresvár) eine ausgezeichnete Rolle gespielt hat (NOVÁKI-SÁNDORFI 1992). Wissenschaftliche registrierte, legale Grabung ist nicht bekannt, trotzdem Grabungspuren am Burg-gebiet sichtbar sein. Die Grabungsspuren ist von László BOZÓ (1996) und László DOBOSY (1997) auch erwähnt. Auf der waldigen Westseite des kegelförmige Ostgipfels ist ein schwersichtbares Doppelschanzensystem zu finden. Der Oberwall ist etwa 85 m langer und 0,5–1,0 m hoher, der Unterwall ist kürzer und niedriger als ersterer (Abb. 4.). Bei ausserlichen Teile der Schanzen sind die Burggräben nur hie und da zu bemerken. Im Bergsattel, zwischen der zwei Gipfeln des Berges der Woiwodeburg befindet sich eine 115 m langer und 65 m breiter Vertiefung. Einige Menschen vermuten hierüber, dass auch diese ein teilweise aufgefüllter Rest des Burggrabens ist (KATONA 2006). Von den Herren und den Bewohner der Burg berichten nur die Sagen. Nach Árpád CSÉPÁNYI (1960) der ungarische König Béla der IV. hat sich nach der Muhier Niederlage im Jahre 1241 hier vier Tage als Woiwode Csicsó-s Gast verbracht. Eine rührende Sage handelt sich von der Beerdigung der wunderschönen Tochter des letzten Woiwodes (BOZÓ 1996). Die letzte, zum Datum knüpfende Aufzeichnung ist vom Leben der Burg im Arlóer „Historia Domus“ zu finden. Dieses erzählt über Einlandung des Arlóer Pfarrers Miklós Csikány in die Burg im Jahre 1772. Soldaten des Woiwodes begleiteten den Pfarrer mit gebundenen Augen in die Burg, wo er die Gastfreundschaft des Burgherres genoss (CSIKÁNY 1772).

Mehrheit der Erwähnungen handeln nicht nur von der Woiwodeburg, sondern auch ihrer Höhle mit mehr oder weniger Genauigkeit beschreiben. Die Erzähler halten die Höhle beinahe so wichtig als die Burg. Deswegen ist Pál KORMOS (nach 1945) zu die Schlussfolgerung gekommen, dass *"Die Woiwodeburg und die Domaházaer Veres- (Rot-) Burg waren die Schlupfwinkel der Räuber, wo an der Oberfläche nicht zu sehen war, aber im Innere des Berges ausgebauten Festungen waren."* Ein Brief von Hauptmann BEBEK (ohne Jahreszahl) bekräftigt diese Annahme: *"Wir waren von der auflauernden Gebirgsräuber unter den Bergen entführt und sie haben uns durch einem schweren Weg mit aller Gewalt in die Gefangenschaft mitgenommen."*

In der Gefangenschaft geratene Hauptmann und seinen vier gebliebene Männer sind durch einem ausgebrochenen Gang geflohen. Er schreibt darüber das Folgende: *"Wir sind aus dem Gang in einer grossen Steinhöhle hinausgekommen, was hat sich im Unterteil des Berges geöffnet. Auf dem nahen Weg ist eine hohe Felswand, deren Unterrand in einer Vertiefung wo der Eingang zu der rätselhaften Höhle befindet."*

In welcher Teil des Berges, oder der Burg befindet sich die Höhle, es lassen die Sagen und die Erzählungen in ziemlicher Unklarheit. Erzählung des Arlóer Pfarrers Miklós CSIKÁNY (1772) weist darauf hin, dass sie zu die Burg und ihre Höhle von Osten herangekommen sind: *"Es war schon Abend, wir kaum eine Stunde lang galoppiert sind, dann das Röhricht hintergelassen haben, und wir in einem Tal abgebogen sind. Hier hat mein Begleiter die Erlaubnis gebeten um meine Augen zu zubinden ... Bald waren wir einer grossen Höhle mit dem Gespanne."* Diese Beschreibung hat angenommen, dass sie aus dem Dorf Arló durch dem Dorf Járdánháza zu das Dorf Borsodnádásd hingekommen sind. Bald schwenkten sie nach rechts und entweder entlang dem Remete-Tal, oder dem Ó-Bükki-Tal gelangten sie zu der Höhle der Woiwodeburg hin. Aus der Schrift stellt nicht hinaus in welcher Seite des Berges öffnet sich die Höhle. Der Brief des Hauptmanns Bebek vermutet die Höhle in der südlichen Seite des Berges, doch *"hohe Felsenwand"* nur auf südlicher Seite des Berges gibt. Die nördliche Bergseite ist ziemlich steil, aber dort keiner Felsenabbrucht zu finden. Von László DOBOSY (1981) niedergeschriebene Sage bestätigt, dass sich die Höhle in der südlichen Seite öffnet: *"So sagt man, in der Burg ein grosser Keller zu finden ist. Die Kellertür geht entgegen der Pétervásáraer Kirchentür, aber es schwer zu finden ist."* Die Beschreibung kann nur annähernd richtig sein, weil von der Woiwodeburg Dorf Pétervására zwar sichtbar ist, aber keine Kirchentür ist bemerkbar, die Tür einer Kirche nach Osten und andere nach Süden geht. Pál KORMOS (nach 1945) hat geschrieben, dass die Höhle auf einem Gebiet in der Wildbachschluchten liegt. Solches Gebiet gibt nur auf der südlichen Teil des Berges (Abb. 5.). Nördlich von der Woiwodeburg befindet sich ein Bergrücken, der sogenannte „Barlang (Höhle)". Es ist möglich, dass eine Höhlung auch auf dieser Gegend war, deshalb den ganzen Bergrücken als „Barlang" genannt.

Die Sagen und Erzählungen erwähnen auch das Aussehen der Höhle. László DOBOSY (1997) erwähnt, dass *"Árpád CSÉPÁNYI (1960) in einem Manuskript skizzierte das Höhlensystem unter der Burg."* Hauptmann BEBEK (ohne Jahreszahl) berichtet in seinem Brief darüber, wie entflohen er aus der Woiwodeburg und hierbei erwähnte die Korridore und Eingang der Höhle: *"Aus dem Gang sind wir in einer grossen Steinhöhle hinausgekommen, was hat sich in dem unteren Teil des Berges geöffnet. Auf dem nahen Weg ist eine hohe Felsenwand, deren Unterrand in einer Vertiefung wo der Eingang zu der rätselhaften Höhle befindet"* Im "Historia Domus" (CSIKÁNY 1772, NAGY 1999) könnten wir die Folgende lesen: *"Auch von rechts, auch von links öffneten sich grosse Höhlungen, wo Pferde, Rinder und Schafe waren. Pechfackeln beleuchteten die Höhle. Aus dem Wagen bin ich abgestiegen und meine Gastgeber führten mich durch einer grosse Höhle bis dorthin, wo wir zu einer kleineren Höhle kamen, was aus dem grössten Teil sich öffnete. Darin lumpen ungefähr 40 Menschen, die neben dem geschnitzten Tisch sassen. Auf dem Tisch waren ganze gebratene Schafe und andere Tiere. Den Wein brachte man in grossen Steinkrüge, und schenkte man kleinen Krüge zu trinken. Viele tranken aus einen goldenen und silbernen Kirchenkelche. Den Plafond hielten viele Balken aus Ganzholz."*

Während des ersten und zweiten Weltkrieges flüchtete sich die Männerbevölkerung der Umgebung in die Berge und in den Wald um die Einberufung zu vermeiden. Dort, in geeigneten Orte haben sie Unterschlüpfe im Sandstein geschnitzt, oder die schon vorhandene Höhlungen für die Aufenthalt entsprechend geformt. Solche Unterschlüpfe waren in den „Kis-barlang (Kleine

Höhle)" und „Nagy-barlang (Grosse Höhle)" genannten Täler, die nördlich vom Gyepes-Tal liegen (HEGEDŰS 2001). Zwischen dem Berg der Woiwodeburg und "Vermes magosa" sind Gräben der eingestürzten Unterschlüpfe zu befinden, was die Deserteure machten (KATONA 2006). Wahrscheinlich haben sie auch die Höhle der Woiwodeburg gefunden. Diese Wahrscheinlichkeit bestärkt Pál KORMOS (nach 1945), wonach: *"In dem ersten Weltkrieg hat die Heeresleitung unser Vater als Soldat eingezogen. Meiner Bruder und ich blieben hinter und verpflegten die Tiere. Im Jahre 1915 war tagsüber ein riesiger Wolkenbruch, der uns gerade an der Woiwodeburg erwischt hat. Nach dem Sturm fingen wir an die Tiere zusammenzutreiben. Zu dieser Zeit haben wir wahrgenommen, dass ein beträchtliches Stück des Berges entlang dem Wassergraben abgerissen war. Wir sind hinuntergegangen in den Graben und dort hinter einem grossen Stein haben wir ein riesiges Loch gefunden. In das Loch haben wir Steine geworfen, aber wir nur hohle Stimme gehört haben. Damals haben wir die Öffnung mit Steine bedeckt und jahrelang befassten wir uns nicht mit dieser Öffnung, weil unser Vater uns verboten hat. Er hat uns ein paar mal wegen dem Höhlungsbesuch verprügelt. In der Zeit der Räterepublik (1919) trat unser Vater in die Rote Armee an. Nach dem Sturz der Republik ist er nach Hause kommen und versteckte sich zu Hause. Dort er füllte sich nicht in Sicherheit und wir zwei gingen zu das Loch hinaus. Wir haben die Öffnung freigelegt, und befanden wir uns in einem 2 m hohen, 1 m breiten Tunnel. Der Tunnel war mit Steinen belegt und an der Wand waren russige Fackelhalter aus Eisen. Wir könnten ungefähr 20 m vorausgehen, wo der Tunnel war eingestürzt. Wir haben die Steine tagelang ausgetragen, dann könnten wir weitergehen."*

László DOBOSY (1997) berichtet davon, dass József Kisbenedek sich auf der Erzählung seines Grossvaters, Ferenc Kisbenedek lückenhaft erinnern kann, wonach: *"Sie haben die Eisentür gefunden, aber sie nicht fähig aufzuzwängen waren. Später ist er noch einmal zu die Burg hinausgegangen und er hat den Eingang aufgesucht. Dort hat er einen Baum auf den 4 Ecken des Einganges gesetzt, und er für seinem Sohn den Name der Baumart genannt hat, aber József Kisbenedek, der Enkel darüber nicht mehr erinnern kann."* Nach Csaba KATONA (2006) am Oberteil der Woiwodeburg sichtbare Gräben, Keller und Unterschlüpfe sind die Reste, was die Fahnenflüchtigen gemacht haben.

Nach den Erfahrungen der Geländebegehungen und nach Zeugnis der Sagen und Erzählungen können wir summieren, dass die Woiwodeburg tatsächlich existiert, obwohl wir keine Urkunde kennen. Diese beweisen Schanze- und Grabenreste auf dem Gipfel, zum Vorschein gekommene Funde, die viele Sagen, und überhaupt die Benennung der Stelle. Die Existenz der Höhle, genauer eines künstlichen Raumes (Raumsystems) ist auch sehr wahrscheinlich. Obwohl in diesem Zusammenhang gibt keine glaubwürdige Quelle, aber ich 15 Schriften (wahrscheinlich es gibt mehr) über die Höhlung. Von diesen vier oder fünf Schriften sind voneinander ganz unabhängig. Die Sagen und Erzählungen über der Höhle der Woiwodeburg vermuten, dass der Eingang (mindestens eine) der Höhlung an der südlichen Seite der Gipfelregion des Burgberges, bei einer Felsentreppe befindlich ist. Obwohl es ist auch eine beachtenswerte Tatsache, dass den Bergrücken als „Barlang (Höhle)" man nennt, was sich aus dem Berg der Woiwodeburg nördlich befindet. Den ganzen Beweis wird eine künftige Aufdeckung erbringen.

Die mit * markierte und kursiv geschriebene Textteile wurden im originalen ungarisch in archaischen Form beschrieben. Die deutsche Übersetzung gibt es in der modernen Sprachform zurück.

LEGENDS AND TALES ABOUT THE CAVE OF VAJDAVÁR (NORTH HUNGARY)

Abstract

The present-day maps show Vajdavár (Vaivode Castle) as a nearly 530 m high two-peaked mount above sea level in the sandstone region of North Hungary near Szentdomonkos village.

This mount has got his name from the remnants of an ancient earth fortification, which can be still traced on the top. However there are not authentic historical and archaeological notices, several legends and tales exist about the fortification. Many of these legends, which are describing the events, also mention holes under the castle. The study, based on these legends and tales, quotes details concerning the Cave of Vajdavár. Some tales between the years of 1772 and 1919 contain remembrances, which seem to be a concrete information. On the basis all of these legends are not appearing any exact facts concerning a cave. The study has only opportunity to compare the mentionings of the different sources. The synthesis of the references led to the conclusion that the speleologically unidentified Cave of Vajdavár most probably exists.

Irodalom – Literatur

- BEBEK kapitány (évszám nélküli) levele Nagyméltóságú Putnoki Pálhoz – Kézirat Dobosy László tulajdonában – Manuskript, im László Dobosy-s Eigentum
- BOZÓ LÁSZLÓ (1996): Tarnalelesz község története – Tarnaleleszi Önkormányzat kiadványa, Tarnalelesz, p. 120
- CARTOGRAPHIA (1993): A Magyar Köztársaság 87–141-as és a 87–143-as szelvényű EOTR-térképe – Budapest
- CARTOGRAPHIA (2002): A Karancs, a Medves és a Heves–Borsodi-dombság turistatérképe – Cartographia Kft. turistatérkép-sorozatának 11. sz. térképe, Budapest
- CSÉPÁNYI ÁRPÁD (1960): Arló-Járdánháza népének élete és szokásai – Kézirat Dobosy László tulajdonában – Manuskript, im László Dobosy-s Eigentum
- CSIKÁNY MIKLÓS (1772): Feljegyzések az Arlói Historia Domus-ban – Kézirat az arlói plébánián – Manuskript, im Arlóer Pfarramt
- DOBOSY LÁSZLÓ (1975): Várak, várhelyek és őrhelyek Ózd környékén – Borsodi Kismonográfiák I. Miskolc, p. 12–15.
- DOBOSY LÁSZLÓ (1981): Mondák, legendák, hiedelmek az Ózd környéki várakról – Kézirat a szerző tulajdonában, Ózd – Manuskript, im Eigentum des Autors
- DOBOSY LÁSZLÓ (1997): Vajdavár – Kézirat a szerző tulajdonában, Manuskript, im Eigentum des Autors, Ózd p. 1–13.
- ESZTERHÁS ISTVÁN (2003): A Vajdavár-vidék barlangjai – Kézirat a Vulkánspeleológiai Kollektíva Évkönyvében az MKBT és a BI adattárában, Budapest, p. 71–151.
- ESZTERHÁS ISTVÁN (2005): Mondák és elbeszélések a Vajdavár barlangjáról – Kézirat/Manuskript a Vulkánspeleológiai Kollektíva Évkönyvében az MKBT és a BI adattárában, Budapest 63–68.
- HEGEDŰS ANDRÁS (2001): Az Ózd-Pétervásárai-dombság barlangjai – Karsztfejlődés VI. Konferencia előadásai, a Berzsenyi Dániel Főiskola Természetföldrajzi Tanszékének kiadványa, Szombathely, p. 281–289.
- KATONA CSABA (2006): Vajdavár-homokkővidék (turistakalauz) – Kornétás Kiadó, Budapest, p. 100 és 124.
- KORMOS PÁL (1945 után): feljegyzése Vajdavárról – Kézirat Dobosy László tulajdonában – - Manuskript, im László Dobosy-s Eigentum
- NAGY KÁROLY (1999): Ózd város és környéke – Ózd, p. 446–448.
- NÉMETHY FERENC (1864): Vajdavár – in PESTHY FRIGYES: Magyarország helynévtára – Kézirat az Országos Széchenyi Könyvtárban, Budapest, Fol. Hung. 30–31.
- NOVÁKI GYULA–SÁNDORFI GYÖRGY (1992): A történelmi Borsod megye várai – Budapest–Miskolc